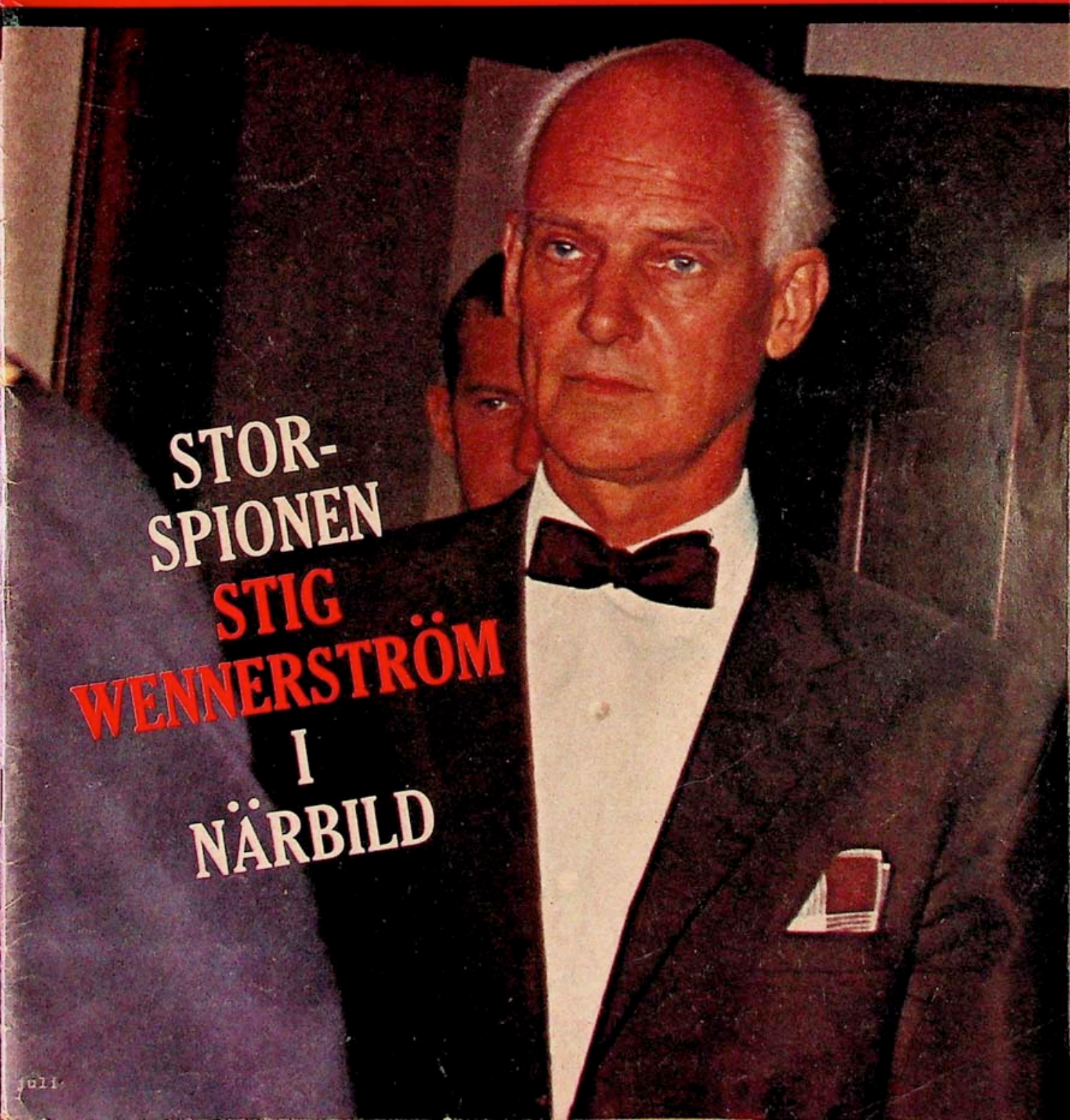
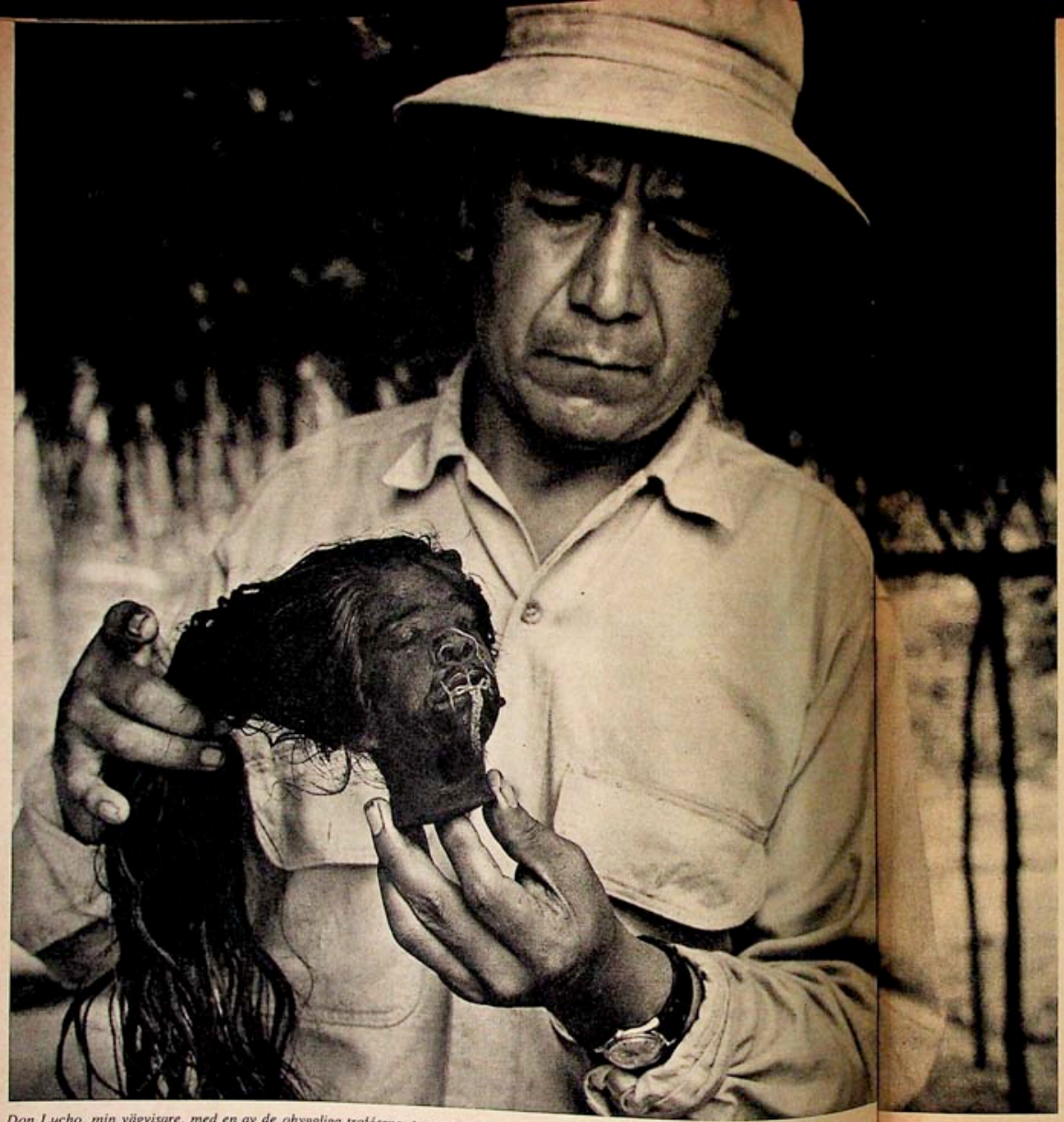
NYA FOLKET I BILD

MED aktuellt FRÅN HELA VÄRLDEN NUMMER 29 16-22 JULI 1963 PRIS 1 KR INKL OMS.

STOR-SPIONEN STIG WENNERSTRÖM I NÄRBILD

juli

Don Lucho, min vägvisare, med en av de ohyggliga trofèerna, tsantsas.

DERAS LAG: LIV FÖR LIV

Huvudjägarna ligger alltid i krig: öga för öga, liv för liv är den lag som gäller. Men det har gått ett ohyggligt geschäft i deras urgamla traditioner.

ÄVENTYR Från vistelsen hos huvudjägaren Tili har jag antecknat följande i min dagbok:

— Här råder krigstillstånd, och Tili och hans mannar går och väntar på överfall från "los santiagos", en jibarostam som är betydligt större än Tilis och bor närmare gränsen till Peru. Enligt spelreglerna i detta blodiga djungelschack är det tydligtvis dessas tur att göra nästa drag. För ungefär två månader sedan sköt Tili ned en "santiago", en höfding som i sin tur hade dödat en släkting till Tili, så nu är det den mördades anförvanters plikt att ta livet av Tili eller någon av hans familj. *Öga för öga, tand för tand, liv för liv är lagen bland dessa indianer.* Därför finns det inget slut på deras blodsfejder. César Olalla, en av mina kamrater, anser att vi gör bäst i att så snabbt som möjligt klara av filmningen och ge oss härifrån för att inte bli inblandade i deras strider. "Dom är ett gäng kriminaler", sa han i dag. Ja, inte är de några söndagsskolebarn i alla fall. Men jag måste bekänna att jag trots allt gillar både Tili och de andra vi mött här. I umgänget med oss har de varit vänliga och glada. Deras ständiga krig och deras huvudjakt är naturligtvis ett dystert kapitel, men man måste förstå att det är företeelser med uråldriga anor, en viktig och i deras ögon oundviklig del av deras liv. Och för den delen — om man tänker på vad som förekommit bland oss västerlänningar under två världskrig, så har man nog ingen anledning att komma med pekfingret . . .

Den store kännaren av jibaroindianerna, framlidne professor Rafael Karsten, inleder sin synnerligen initierade skildring av jibaroindianernas krigföring och huvudjakt med ungefär följande ord.

Jibaroindianerna är utan tvekan de mest krigiska av alla stammar i Sydamerika. Blodsfejderna mellan de olika stammarna och utrotningskrigen är utan ände, och den yttersta orsaken är deras vidskepliga tro på trolldom. Krigen är jibaroindianernas största förbannelse och själva känner de dem också som en sådan, åtminstone vad dödandet inom den egna stammen beträffar. A andra sidan är krigen en så betydelsefull ingrediens i deras livsföring och i deras fastställda rituella föreskrifter att endast ett mycket starkt tryck utifrån eller en radikal omdaning av hela deras karaktär och moraliska uppfattning skulle kunna avhålla dem från dessa. De måste ses mot bakgrunden av det faktum att en jibaro efter en seger över en fiende inte bara vinner heder och ära utan också vissa materiella fördelar. Huvudet han tar från den slagne fienden är inte endast en krigstrofé, den blir även en fetisch med övernaturliga krafter, och den stora segerfesten med dess många magiska ceremonier utgör i själva verket en viktig del av indianernas praktiska religion och kult.

HUVUDJAKTEN HAR BLIVIT AFFÄR

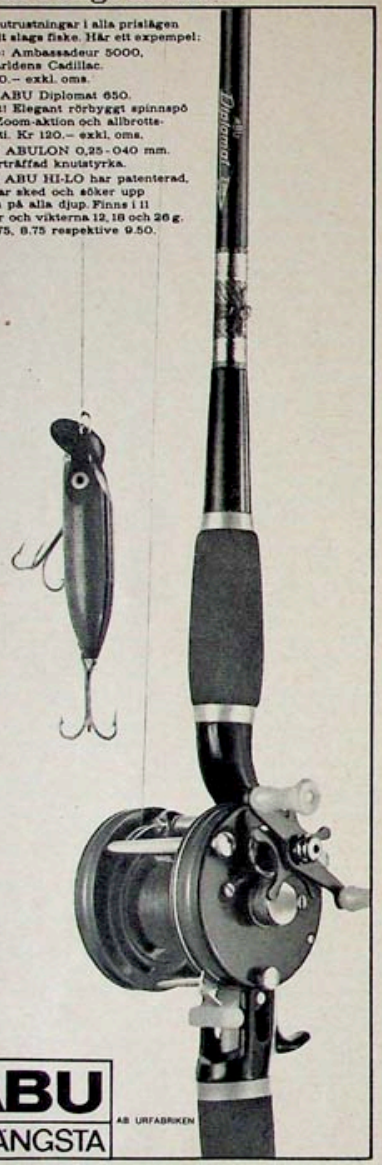
När jag första gången besökte jibaroindianerna för tjugofem år sedan, kunde jag snart konstatera att egentligen ingenting av vad professor Karsten bevittnat och meddelat om deras strider och huvudjakt i någon väsentlig grad förändrats, och det kan nämnas att jag hemförde flera *tsantsas*, krympta huvuden, från denna ganska äventyrliga resa. Jag frågade mig nu om förhållandena fortfarande, ett kvarts sekel senare, var desamma; de senaste årtiondena har dock medfört att detta naturfolk kommit i närmare kontakt med de vita — genom missionärer, militärer, oljeborrare och folk som Don Lucho — och det är väl ingen tvekan om att "civiliseringen" är på väg. Förändringar har också skett, och vissa stammar har övergett en del av sina gamla seder och bruk — mest påtagligt ifråga om klädsel och frisyr och över huvud taget det yttre. Men fejderna och huvudjakten fortsätter, och man har inte slutat att framställa tsant-

(Forts på sidan 50)

MED ROLF BLOMBERG I AMAZONAS DJUNGEL(3)

det är roligt att fiska

ABU utrustningar i alla prislägen för allt slags fiske. Här ett expempel:
Rulle: Ambassadeur 5000, rullvärldens Cadillac. Kr 140.– exkl. oms.
Spö: ABU Diplomat 650. Nyhet! Elegant rörbyggt spinnspö med Zoom-aktion och allbrottegaranti. Kr 120.– exkl. oms.
Lina: ABULON 0,25-040 mm. Oöverträffad knutstyrka.
Bete: ABU HI-LO har patenterad, ställbar sked och söker upp fisken på alla djup. Finns i 11 färger och vikterna 12, 18 och 26 g. Kr 7.75, 8.75 respektive 9.50.

ABU SVÄNGSTA AB URFABRIKEN

NAPP och NYTT 1963, ABU:s handbok berättar allt om fiske. Finns i alla järn- och sportaffärer.

DERAS LAG: LIV FÖR LIV

(Forts fr std 23)

sas, de kusliga små trofeérna. Både i Ecuador och Peru kan man utan större svårighet komma över en tsantsa, även om priset åkt i höjden; det är numera 200—300 dollar (1 000—1 500 kr). De flesta etnografiska museer torde redan vara försedda med krympta huvuden, men hos den växande hären av kuriosasamlare är en sådan trofé en veritabel dyrgrip och, som amerikanerna säger, *"an interesting conversation piece"*. Visserligen kan man billigt komma över välgjorda imitationer som numera tillverkas inte bara i Ecuador utan också i Staterna och Japan av skiftande material: gethud, gummi och nylon. Men för den seriöse samlaren har endast en äkta tsantsa något värde, så geschäftet i människohuvuden är fortfarande livligt, trots att det naturligtvis är förbjudet i både Ecuador och Peru.

I gamla tider kastade jibaroindianerna bort sina tsantsas som värdelösa föremål efter ett antal år, då de ansåg att trofeérnas övernaturliga kraft ebbat ut. Nu är det ingen som kastar bort en tsantsa; alla vet att den är en gångbar handelsvara som betalas med ett eller ett par gevär av de vita *comerciantes* som besöker dem. Många av dessa *comerciantes* är samvetslösa individer som gör allt för att uppmuntra huvudjakten. Innan jibaroindianerna fick gevär från de vita använde de endast spjut i striderna, nu har de ett lömskare och effektivare vapen, och det är alldeles tydligt att detta haft en uppmuntrande inverkan på krigföringen. Och på sina håll har huvudjakten kommit in i en betydligt allvarligare och ruskigare fas: ett mördande utslutande för vinnings skull, för att kunna göra affärer med de vita.

Hur det därvidlag förhöll sig i Inzácuastammen vet jag inte. Men Don Lucho tvivlade på att Tili och hans folk var till den grad degenererade. De var mycket goda jägare, sa han, och kunde byta till sig alla de skjutvapen och den ammunition de önskade mot skinn. Tilis hus bar syn för sagen: i detta förvarades en ansenlig mängd vildsvins- och ozelotskinn, vilkas värde jag uppskattade till en betydande summa.

HUR GÅR DET TILL?

Många har för sig att krympningen av huvudena är en bland indianerna väl bevarad hemlighet, men så är inte fallet. Hela proceduren har många gånger beskrivits och även fotograferats och filmats. Professor Karsten bevittnade tre segerfester efter lyckade huvudjakter och har ingående redogjort för krympningen och alla de riter och ceremonier som är förenade med densamma.

För att avliva en myt vill jag genast påpeka att kraniet inte krymps — och naturligtvis inte *kan* krympas.

I få ord är proceduren följande.

Den dödade fiendens huvud skiljs från kroppen så nära bålen som möjligt, och sedan man satt sig i säkerhet för eventuella förföljare — vilket ibland kan dröja dagar — börjar man framställningen av tsantsan.

Efter en del ceremonier (varvid bl a höwdingen blåser tobakssaft blandad med saliv in i näsborren på den eller dem som dödat fienden för att skydda dem mot den fallnes hämndlystna själ) gäller det först att flå huvudet. Med en skarp kniv gör man ett jack i nacken, från hjässan och ned, varefter skalpen och skinnet försiktigt dras av på samma sätt som man flår ett djur. Härvid fordras stor skicklighet och varsamhet, särskilt vid ansiktets köttiga partier. Kraniet har inget värde utan slängs bort. Vad som skinnlagts — man kan kanske kalla det för skalpen — placeras sen för ett ögonblick i en kruka med kokande vatten. Härvid drar den ihop sig en smula, en del fett avlägsnas och den befrias från mikrober. Därefter syr man med växtfibrer ihop skalpen i nacken.

Genom halsen släpper man nu ned tre runda små stenar som bettats upp över elden. Man vänder och vrider på skalpen så att de glödheta stenarna kommer i beröring med alla delar och på så sätt gör den tunnare och bränner bort det kött som inte kunnat skäras eller skrapas av. Efter behandlingen med stenarna, som synes ha lika mycken magisk som praktisk betydelse, fylls trofén till hälften med het sand och man förfar på samma sätt. Härvidlag krymper den, och för att den skall behålla ett så mänskligt utseende som möjligt "modellerar" man samtidigt fram ansiktsdragen. Detta arbete pågår under många dagar, ibland veckor, och till sist är huvudet inte större än en apelsin och av hård konsistens. Genom läpparna sticker man tre små pinnar av chontaträ — chonta är en palm — och sedermera ersätts dessa av bomullssnören. Till sist, när krympningen är klar, färgas tsantsan svart med träkol.

VAD TJÄNAR DET TILL?

Och nu till frågan: hur har huvudjakten egentligen uppkommit? Förklaringen är att jibaroindianerna i likhet med många andra primitiva folk anser att kraften och själen hos en människa sitter i huvudet och framför allt i håret. Genom att komma över en fiendes huvud övergår denna övernaturliga kraft på segraren och den dödes *wakani*, eller själ, blir hans trogne slav. Men denne *wakani* hungrar efter hämnd till att börja med och försöker med alla medel att förgöra segraren, och dess onda avsikter kan endast elimineras genom en mängd invecklade rituella ceremonier. Dessa utförs under den stora segerfesten som varar i många dagar. Jag har själv aldrig varit närvarande vid en sådan fest, men av professor Karstens högintressanta skildring, som upptar 70 sidor i hans bok, framgår att den är en komplicerad historia och den mest betydelsefulla av jibaroindianernas fester.

Tsantsan har nu förvandlats till en lyckobringande fetisch för ägaren. Den garanterar honom ett långt liv, framgång i striderna, den ger honom stora skördar och god tur med jakt och fiske. Hans hustru eller hustrur får många starka barn och hans husdjur förökar sig. Dessutom har han fått stor prestige; tsantsan hängande runt halsen på honom är som tapperhetsmedaljer och ordnar på våra bröst. Ju fler huvuden han tagit, desto högre hans sociala rang.

Nu händer det tråkigt nog ibland att helt oskyldiga blir av med huvudet, och till dessa mord har oftast medicinmannen skulden — eller rättare: indianernas tro på trolldom.

För jibaroindianerna existerar inte någon naturlig död. En människas insjuknar och dör emedan någon förhäxat henne. Och då är det medicinmannens plikt att ta reda på vem den skyldige är. För att kunna göra det dricker han *natema*, en narkotisk dekokt med vars hjälp han tror sig komma i kontakt med andar och demoner, och de syner och visioner han får under ruset försöker han tyda för att få svar på frågan vem den brottslige är. Det är klart att därigenom helt oskyldiga blir utpekade som mördare med för dem fatala följder.

Under min första färd till jibaroindianerna höll på så sätt min danske färdkamrat och jag på att råka illa ut. En jibaro hade dött strax efter vårt besök i hans boplats. Antagligen hade han förgiftats av någon annan jibaro. Men stammens medicinman såg i sitt *natema*-rus oss vita som mördarna. Hade vi inte haft turen att stöta ihop med en ecuadoriansk militärpatrull just innan vi mötte de hämndlystna indianerna, som nu stod maktlösa inför övermakten, hade vi troligtvis blivit ett huvud kortare.

Hos Tili såg vi inga tsantsas, men det utesluter naturligtvis inte att han verkligen var i besittning av en eller flera. Jibaroindianerna vet mycket väl att de kan få besvär med de ecuadorianska militärmyndigheterna (och Tili hade ju redan dåliga erfarenheter) om dessa får påtagliga bevis för deras huvudjakt. Därför gömmer de sina trofeér när de får besök av vita och tar bara fram dem när någon *comerciante* de har förtroende för kommer för att göra affärer med dem.

NÄSTA ARTIKEL:
Det drar ihop sig till bråk!

VARGARNA OCH DEN ...

(Forts fr sid 37)

en uppmaning till fölungen att alltid hålla sig tätt intill.

Så förnimmer de plötsligt dödens andedräkt. Märren blir ett torn. Och fölet, skakande i allt nybildat kött, allt färskt brosk, pressar sig in mot henne. De verkar hopgjutna till en enda varelse.

Vargarna hoppar över gärdsgård. Djuren liknar även denna dag skapelser av rimfrost. En liten stund bidar de i klunga: nyfikna, känsliga och kloka.

Sen nalkas de. Det egendomligt "försynta" är kvar över de tre gestalterna. Men vargarna vet att hingsten är undan. Vad de har framför sig är inte ett nojs utan ett värv, som skall genomföras.

Det gula blocket inne bland björkarna sprängs. Märren måste slå till. Skriande, med mulen tillbakasnörpt från blodhinnor och långa beska tandmejslar dånar hon ut i den första rushen. Hon aktar sig för att göra den för lång. Efter några ögonblick är hon tillbaka hos fölet. Hovarna skrapar i grästorven så att den sidlänt svarta jorden ryker. Lösa gödselbollar dråsar.

Vargarna har något av detta "till och från" kvar i sättet. De har vikit. Men nu nalkas de igen — som vore de stora kalla järnfilsspån, vilka droges över ris och tuvor mot en magnet.

Sned i kroppen sopar den gula märren med sin svans. Halsen är så lång att den påminner om en svanödlas hals. Och överst rycker huvudet, vanskapligt grinande, med skinnet liksom uppfläkt och rullat i bultor och veck. Åter möter hon upp med en bland stenarna hovgnistrande galoppad.

Allt ondare rasar sen striden. Märren springer i frustande cirklar kring fölet. Dess emellan driver hon undan vargarna. Hon är slug och blixtsnabb. Kämpar med hela det omätliga mod som är livets. Men ångesten bryter som ett anskri fram inne i gnäggandet. Det låter ingalunda som då hingsten ur bringans bergmassiv *tjuter* ut sin stridslust.

(Forts på nästa sida)

bli en omtyckt karl...

BRIS ger en frisk fläkt av manlighet

RAKVATTEN • RAKCREME • RAKTVÅL

AB VINOLIA